

BEFOLKNINGSPOLITIK

Af kontorchef, lektor *P. P. Sveistrup*

Det er almindelig kendt, at befolkningstilvæksten i Grønland er en af de største i verden, og dette skyldes udelukkende den store fødselshyppighed. Der er i denne henseende en væsentlig forskel på fødselshyppigheden i Grønland og det øvrige Danmark; man kan rundt regne med, at fødselshyppigheden i Grønland er tre gange så stor som her.

Denne forskel er ikke et isoleret fænomen; man træffer også i mange udviklingslande en meget stor fødselshyppighed, som på grund af sygdomsbekæmpelsen og den ringere dødelighed i de senere årtier er blevet til en meget stor befolkningstilvækst; denne har i adskillige lande været så stor, at den truer med at opsluge den velstandsstigning, der skyldes den tekniske udvikling, således at den internationale kamp mod sult og nød er blevet betydelig vanskeliggjort.

Der er da også mange, også blandt politisk ledende, rundt om i verden, der er blevet betænkelig ved denne udvikling og gerne så, at befolkningstilvæksten ikke i så høj grad slugte virkningen af den økonomiske og tekniske udvikling, og det mener man bedst kan ske ved, at fødselshyppigheden mange steder blev noget mindre.

Ser man nærmere på forholdene i Grønland i sammenligning med forholdene i det øvrige Danmark, er det klart, at der må være en meget betydelig forskel. I Grønland var der, sålænge sælfangsten var det dominerende erhverv, en meget stor fødselshyppighed, men i perioder en lige så stor dødelighed, og selv i perioder, hvor fødselshyppigheden oversteg dødeligheden, var befolkningstilvæksten ikke større, end at den kunne glide let og naturligt ind i det grønlandske samfundsliv.

Da fiskeriet kom ind i den kendte hurtige udvikling skete det samtidig med, at sygdomsbekæmpelsen fremhjælp en voksende befolkningstilvækst, og den voksende befolkning fandt hurtigt erhvervsmuligheder gennem et voksende fiskeri og et betydeligt arbejde med at gøre dens fangede fisk til et værdifuldt salgsprodukt.

I Danmark har befolkningsforholdene gennem lange tider udviklet sig helt anderledes. Dødeligheden er som bekendt gået meget stærkt tilbage som følge af syg-

domsbekæmpelsen, men samtidig er fødselshyppigheden også gået meget betydeligt tilbage. Dette må ses i forbindelse med, at der i den danske befolkning igennem det sidste århundrede er fremkommet en voksende følelse af ansvar ved at sætte børn i verden. En af årsagerne hertil er, at det at have børn i Danmark koster betydeligt mere, end det kostede for en menneskealder eller to siden. Dengang voksede de fleste børn op på landet og hjalp allerede meget tidligt med at passe mindre søskende, og efterhånden som de blev større, kunne de hjælpe med som vogterdreng eller på mange andre områder af det daglige arbejde, kort sagt, de kostede ikke forældrene ret meget, og de blev ikke ret store, før den nytte, de gjorde, stod mål med, hvad de direkte kostede forældrene.

Nu er omkostningerne for danske forældre ved at hjælpe børn frem blevet meget, meget større. Forholdsvis mange flere børn fødes i byer og bylignende bebyggelser, og den nytte, de kan gøre i hjem og bedrift, er langt mindre end tidligere, medens de omkostninger, de forvolder, er langt, langt større, ikke mindst fordi alle fordringer til livet nu engang er steget meget betydeligt.

Det koster langt mere end tidligere at have børn, og selv om der fra det offentliges side gøres meget for at hjælpe de børnerige familier, er børn nu meget bekosteligere for hjemmene end tidligere. Dette i forbindelse med, at danske forældre stadig i betydeligt omfang føler ansvar for deres børn, bevirker, at en dansk familie i høj grad er betænkelige ved at sætte så mange børn i verden, som de nu engang kan. Hvis det var tilfældet, ville befolkningstilvæksten rent faktisk være noget større i Danmark end i Grønland, ja ville måske blive den største i verden, fordi sygdomsbekæmpelsen i Danmark er så effektiv.

Vender vi nu tilbage til forholdene i Grønland og ser på fremtiden, ja så ved vi, at de fleste børn, der er født i den sidste halve menneskealder, i den kommende tid vil finde ind i erhvervslivet og søge beskæftigelse der. Der er ingen, der tænker sig, at de skulle være stillet som deres forældres generation, de vil have mange berettigede krav, og det er derfor rimeligt, at man før den nye udvikling rigtig sætter ind søger at gøre op, hvad det kommer til at koste. Udgifterne vil blive bestemt af antallet af nye familier, der kommer til, og af hvad de samfundsmæssige omkostninger er ved at give hver enkelt familie en passende placering i det grønlandske erhvervsliv. Antallet af nye familier har man ret gode muligheder for at beregne, når man kender fødselshyppighed og dødelighed, og det vanskelige spørgsmål bliver derfor, hvad hver enkelt familie kommer til at koste enten for dem selv eller for det grønlandske samfund.

En sådan beregning kan være meget vanskelig at foretage, fordi de tilkommende grønlandske familiers behov ikke er ens, men varierer fra sted til sted og efter deres fremtidige samfundsopgaver. En kontorassistents behov er selvfølgelig ikke det sam-

me som en fiskers, og sådan kunne der nævnes mange forskelle. Men det er heller ikke enkeltheder, der interesserer i denne forbindelse, det er helhedsbilledet; man kan derfor simplificere spørgsmålet noget ved at undersøge, hvad det vil koste at fordoble befolkningen i en af de nuværende grønlandske byer, eller hvad det vil koste at etablere en helt ny by af en for grønlandske forhold passende størrelse.

Der skal først skaffes et hjem for den nytilkommende familie at bo i; hertil kræves grund, byggematerialer og arbejdskraft; en væsentlig del skal tilføres fra Danmark og gør derfor udgifterne væsentlig større end her; det vigtigste er dog hjemmets størrelse, og her må man huske, at et hjem af en rimelig størrelse er en nødvendig forudsætning for næsten alle andre sider af den kulturelle udvikling. Dernæst skal hjemmet gøres beboeligt, og i det moderne samfund koster et hjems passende indretning ikke helt små summer.

Lad os dernæst antage, at den familie, hvis økonomi vi undersøger som typisk for Grønland, er fisker, så kan han ikke deltage i det moderne effektive erhvervsliv uden kostbare redskaber, og det vil for fiskeren først og fremmest sige en motorbåd, og man kan vel nok i al almindelighed sige, at jo mere effektivt erhvervet skal drives, jo mere vil ikke alene båden, men også alle fiskeredskaberne komme til at koste.

Herved har vi nævnt nogle hovedpunkter ved hjemmets og erhvervets etablering, men den pågældendes nye familie bliver jo også medlem af et grønlandsk samfund. Sålænge det kun drejer sig om en enkelt familie, vil den pågældende nok kunne få plads i butikken, skolen, sygehuset o. s. v. Men ser man udviklingen som ovenfor nævnt med bygning af en ny by eller fordobling af en eksisterende bys befolkning, gælder den individuelle betragtning ikke.

Befolkningstilvæksten vil medføre, at både butikken og lageret ikke mere er tidsvarende, og så har man måske ikke engang medtaget, at udviklingen i Grønland i den kommende tid antagelig vil medføre dels nye behov og dels behov for mere specialiserede produkter, end hvad der nu er tilstrækkeligt. Befolkningstilvæksten vil derfor medføre, at der må bygges nye butikker, større lagerbygninger, anskaffes flere boliger for de, der skal komme og lede denne udvikling.

Når befolkningen i en by vokser, vil det være nødvendigt eller økonomisk fordelagtigt med bedre havneforhold, og der må bygges reparationsværksteder ikke mindst til vedligeholdelse af de mange nye motorbåde, der må være en forudsætning for den voksende befolknings indtægtsmuligheder.

Ved byens vækst kommer der på et eller andet tidspunkt en betydelig stigning af omkostninger i forbindelse med byens fællesliv såsom elektricitetsværker, vandværker, renovation, vej- eller gadeanlæg o. s. v. Det drejer sig for en stor del om omkostninger, der er betydelig større i Grønland end andetsteds, og en væsentlig årsag

hertil er det grønlandske klima, som man nu engang ikke kan forandre ved menneskelige beslutninger.

Men ved siden af disse udgifter, som har direkte relation til hjemmets etablering, er der også andre omkostninger, som vil komme efterhånden. Jeg tænker først og fremmest på skolerne. Udviklingen for den eksisterende befolkning vil nødvendigvis gøre mange nye skoler, men omkostningerne vil også stige meget betydeligt, når de nye familiers børn når den skolepligtige alder. Det er også kendt, at det moderne specialiserede samfund ikke kan nøjes med den skoleuddannelse, man hidtil har haft, men den forudsatte befolkningstilvækst må i de fleste tilfælde kræve, at der gives en stærkt forøget uddannelse, også efter den skolepligtige alders afslutning.

Der kunne nævnes endnu mange andre omkostningsgrupper, hvorefter sundhedsvæsenet ikke er det mindst vigtige, men det vil føre for langt her, og man kan formentlig standse disse overvejelser med at rejse spørgsmålet, om det ikke fra officiel side vil være muligt at foretage en beregning af, hvad hver ny tilkommende familie gennemsnitlig kommer til at koste det grønlandske samfund. Jeg har nok kunnet gøre mig et skøn, men jeg sætter ikke mit eget private skøn så højt, at jeg ikke vil foretrække en beregning foretaget af de grønlandske myndigheder selv.

Man kunne i Grønland som i andre udviklingslande rejse spørgsmålet, om der nu også vil være erhvervsmuligheder for en så hurtigt voksende befolkning. Dette spørgsmål har i andre lande fremkaldt mange meget vanskelige overvejelser, og det er muligt, at det også vil komme til at gøre det i Grønland. men i øjeblikket synes sådanne overvejelser ikke at være aktuelle, og når der regnes med, at Grønland inden det næste århundredeskifte vil kunne brødføde op imod 100.000 mennesker, kan man vel foreløbig holde sine betænkeligheder tilbage.

Men selv i så fald vil der i de kommende årtier i Grønland opstå spørgsmål om, hvorledes disse forholdsvis store startomkostninger skal finansieres. I Danmark volder dette allerede nu store bekymringer med hensyn til den meget svagere vækst af den danske befolkning, og man er i nogen grad tilbøjelig til at gå til udlandet efter lån, og sådanne vil nok kunne opnås ved den sikkerhed, det danske samfund er i stand til at stille. Langt den største del af de også her i landet meget store startomkostninger finansieres af de danske hjem selv, og det må være sammenhængende med det ansvar, de fleste danske familier føler over for at sætte børn i verden, som de ikke er i stand til at give en nogenlunde tilfredsstillende start.

Også i Grønland er det naturligt, at det først og fremmest må være familiens opgave at hjælpe sin egen ungdom til en passende start. Men det er klart, at vanskelighederne for den grønlandske familie er meget større end for den danske, og konsekvensen heraf har været, at den danske storfamilie (det danske samfund) er villig til at hjælpe den grønlandske familie på mange forskellige måder.

Der er ingen tvivl om, at når den grønlandske familie vokser hurtigere end den danske, vil den byrde, som hjælpen bliver, efterhånden blive større for den danske familie, men da den herboende del er ret velhavende, vil byrden ved en sådan hjælp ingenlunde være uoverkommelig.

Man kan også bruge et andet billede, idet forholdet mellem danske og grønlændere kan sammenlignes med den ældre broder, der gerne hjælper den yngre; ved en sådan hjælp tilsigter man ofte, at hjælpen skal blive til selvhjælp, og det vil sikkert også være en rigtig målsætning for forholdet mellem grønlændere og danske.

Men ved en sådan målsætning vil man før eller senere opleve, at den grønlandske familie mere eller mindre vil føle et tilsvarende økonomisk ansvar for de børn, de sætter i verden, og vil være interesseret i selv at yde en indsats for at give dem, hvad de vil finde at være en passende start.

Når denne udvikling før eller senere vil slå igennem i Grønland, vil man opleve, at de grønlandske familier, som det allerede er tilfældet i Danmark, vil føle et større ansvar i befolkningspolitikken og vil tænke mere på deres børns fremtid. Der vil til den tid f. eks. om ti eller tyve år opstå spørgsmål om, det ikke vil være hensigtsmæssigt at give de unge grønlændere større muligheder for at bosætte sig i Danmark på helt samme vilkår, som det gælder for alle andre danske. Formelt er det allerede tilfældet, men fremtiden vil måske komme ind på at give tilskud for flere unge grønlændere til at gå direkte ind i det danske erhvervsliv, hvor de geografiske muligheder i det store og hele er nemmere end i Grønland.

Det må også antages, at den udvikling, der kommer, vil føre til, at grønlandske og danske familier vil føle sig mere ligestillet i ansvaret for deres børns fremtid. Det er kendt, at den grønlandske familie allerede nu føler et meget stort ansvar for de børn, de har, så længe forældrene må sørge for dem. Men man vil kunne tænke sig en udvikling, hvor den grønlandske familie på samme måde som andre danske familier vil føle et ansvar for deres børn, allerede før de er kommet til eksistens, og i så fald vil udviklingen i Grønland og det øvrige Danmark nærme sig mere til hinanden.

Det er selvfølgelig ikke noget, der vil ske fra den ene dag eller det ene år til det andet, men det er en udvikling i retning af større menneskelig ligestilling mellem de to befolkningsgrupper, som jeg venter vil komme i det næste slægtled, og som det vil være klogt at forberede i god tid. Man taler så meget om ligestilling på kort sigt, og det kan være meget nyttigt, men ved siden heraf vil det også være ønskeligt, at man taler om ligestilling på langt sigt.

Ved en sådan ligestilling på langt sigt er det ikke tilstrækkeligt at se på befolkningspolitikken isoleret. Man må derimod se på befolkningspolitikken som et led i hele den almindelige politik. De forskellige sider af et samfunds liv kan ikke løses

isoleret, de er hver for sig et led i en større sammenhæng, og de enkelte synspunkter må derfor afstemmes efter hinanden. Det vil foranledige mange meget vanskelige overvejelser, og det er derfor næppe for tidligt at begynde. Det er derfor en stor opmuntring for alle grønlandsinteresserede, at man i den store Grønlandskommission har et sted, hvor sådanne undersøgelser kan og utvivlsomt også vil blive foretaget.